

GRENZELOZE Schelde

NIEUWS

België - Belgique
P.B.
9300 Aalst 1
3/3489

Afgiftekantoor Aalst 1
V.U. Marcel Rijdsams
Akenkaai 2bis
B-1000 Brussel

36

INHOUD

- 2 De Leie en de Deûle
aan herontdekking toe
- 4 Het Europees project
'Verbinding Seine-Schelde'
en het projectluik 'Rivier-
herstel Leie'
- 6 Waterkwaliteit en zuive-
ringsinfrastructuur in
het Leiebekken
- 7 Als een vis in het Leiewater
- 8 Water: te veel of te weinig?
- 9 De Leie, een 'juwelkistje'
voor natuurwonderen
 - De 'Bas-Prés' in Komen
 - Toekomst Groene Dijk
 - De Balokken in Wervik
 - Vallei Zeverenbeek
 - Natuurreservaat
Ploegsteert
 - Onbekend kanaal
Komen-leper
 - Oeverwaluwen in
ecologische valkuil?
 - Oeverherstel Becque du
Bas Quartier in Neuville
en Ferrain
- 12 Activiteiten in het
Scheldebekken ...

Grenzeloze Schelde

Escaut sans Frontières

Een uitgave van
Grenzeloze Schelde -
Escaut sans Frontières,
internationaal samen-
werkingsverband
voor de verbetering
en het herstel van het
ecosysteem in en om
de waterlopen van
het Scheldebekken.

SPECIAL: LEIE EN DEÛLE

Inclusief uitneembaar fotoverslag

'Wetenschappelijke Milieuboottocht op de Leie en Deûle - 16 juni 2006'

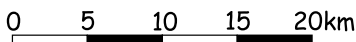

➤ Afgespeden Leiemeander

Door hun geschiedenis en geografische ligging (op de kruising van wegen en landen) krijgen de waterwegen van het Leiebekken elke mogelijke **druk** te verduren die denkbaar is. De tol daarvoor is hoog: minder natuur, meer vervuiling, steeds meer verharding en een snellere waterafvoer, ...

Vlaar
(27,0%
stroon

 centre de production d'eau potable /
drinkwaterproductiecentrum

Een zeer grote impact van bevolking, landbouw en industrie

Met 581 inwoners/km² is het Leiebekken een van de dichtstbevolkte gebieden van het Scheldebekken. Die bevolkingsconcentratie is vooral heel uitgesproken in het verstedelijkte gebied rond Rijsel, dat zich uitstrekt van Lens tot Kortrijk. De enorme lozingen van huishoudelijk afvalwater volgen elkaar er snel op. Voor de gevolgen: zie pg. 6 'Waterkwaliteit en zuiveringsinfrastructuur'.

Het Leiebekken is ook één van de meest **geïndustrialiseerde** zones. Langs de Leie en de Deûle zijn vormen van zeer oude industrieën terug te vinden: steenkoolmijnen in het mijnbekken, textielindustrie, steenbakkerijen, brouwerijen,... Andere industrieën sluiten hier nu bij aan: chemische industrie, papierfabricage, metaal-industrie, diepvriesgroente-industrie...

Al die industrieën drukken een stempel op de streek en haar waterlopen. Ze brengen een enorme vervuiling met zich mee en gebruiken meer grondwater dan op natuurlijke manier kan worden aangevuld. Inspanningen vanuit overheid en industrie (afvalwaterzuivering, milieuvriendelijker productieproces) zijn reeds zichtbaar op het terrein (i zie pg. 8 'Te veel en te weinig water'). Hopelijk volgen anderen dit voorbeeld.

Daarnaast is ook de **landbouw** goed vertegenwoordigd in het Leiebekken; in het noorden zeer intensief, minder in het zuiden. Sinds enkele jaren oefent de industriële ontwikkeling van varkenskwekerijen een nieuwe druk uit op de omgeving.

Grootscheepse aanpassingen

De as Leie-Deûle is zeer belangrijk voor de **binnenscheepvaart**. De opeenvolgende beheerswerken - gerealiseerd of voor de toekomst - van deze waterwegen tussen Rijsel en Kortrijk, moeten schepen van een steeds groter tonnage een toegang garanderen tot het hart van deze gebieden (zie pg. 4-5: Het Europees project 'Verbinding Seine-Schelde').

De opeenvolgende rechte trekkingen, verbredingen en verdieping van de vaarwegen, liggen mede aan de grondslag van de (niet-)overstromingsproblematiek (j zie pg. 8 'Water: te veel en te weinig').

Vele uitdagingen voor het rivierherstel

Het blauwe netwerk van Leie en Deûle kan ook uitstekend dienst doen als **groene ader**! Zo'n groene ader heeft veel troeven. De waterwegen doorkruisen nog mooie restanten natuur en er is nog heel wat te herstellen (zie pg. 7 'Als een vis in het Leiewater').

In Vlaanderen krijgt rivierherstel langzamerhand de nodige aandacht, in Wallonië en Frankrijk liggen vele kansen te wachten tot ze gegrepen worden... het is een uitdaging om hieraan te werken!

Omgekeerd kan Vlaanderen een voorbeeld nemen aan de diversiteit in oeveraanplantingen en het goede bermbeheer aan Franse zijde.

Wij bieden u graag al enkele natuurwonderen langsheen de Leie aan (a t.e.m. h zie pg.9-10-11 'De Leie, een juwelenkistje voor natuurwonderen').

Naar een geïntegreerd beheer ... met inspraak

Het lijkt erop dat vandaag, beetje bij beetje, een nieuwe wind waait voor deze rivieren en waterlopen; hoewel ze in de eerste plaats nog een economische functie vervullen, wordt nu eveneens gezocht om ecologische, stedelijke en sociale functies te integreren. Die nieuwe aanpak is enkel mogelijk als er meer maatschappelijk **overleg** is, meer politieke wil en een betere **samenwerking** met het publiek en de belanghebbenden. Een regelmatig overleg tussen de drie regio's - Nord-Pas-de-Calais, Wallonië en Vlaanderen - is daarbij onontbeerlijk.

Deze 'Special Leie en Deûle' werd samengesteld naar aanleiding van de Wetenschappelijke Milieuboottocht tussen Deinze en Quesnoy-sur-Deûle en geeft slechts een gedeeltelijk beeld van wat die dag aan bod kwam.

Langs deze weg willen we alle personen en instanties die meewerkten en/of deelnamen aan de Wetenschappelijke Milieuboottocht van harte bedanken.

Mieke De Leeuw en Elisabeth Taupinart

Het Europees project 'Verbinding Seine-Schelde'

Europese context

Op 23 juli 1996 beslisten het Europese Parlement en de Raad tot de richtsnoeren voor de ontwikkeling van een trans-Europees vervoersnet (gewijzigd in 2004): het Trans Europees Netwerk (TEN) voor goederenverkeer werd goedgekeurd. Het trans-Europese vervoersnetwerk bestaat uit een infrastructuur (wegen, spoorwegen, waterwegen, havens, luchthavens, navigatiemiddelen, overslaginstallaties en pijpleidingen voor producten) en de diensten die nodig zijn om deze infrastructuur te kunnen gebruiken. Het TEN omvat 30 prioritaire projecten, die vóór 2010 van start moeten gaan. Twee ervan betrekking hebben op de waterwegen, namelijk de riviervverbindingen Seine-Schelde en Rijn/Maas-Main-Donau.

Voor het project verbinding Seine-Schelde zijn twee prioritaire secties gedefinieerd: Compiègne-Cambrai (een nieuw kanaal in Noord-Frankrijk tussen Compiègne op de Oise en Cambrai op de Schelde met een capaciteit van 20 miljoen ton) en Deûlémont-Gent (verbetering van de vaarweg in Frankrijk-Vlaanderen).

Meer info vind je op <http://europa.eu/scadplus/leg/nl/lvb/l24094.htm>

Binnenvaartproblematiek

Studies hebben aangetoond dat de uitbouw van de binnenvaartverbinding Seine-Schelde voor duwkonvooien van 4.500 ton voor Vlaanderen een interessante investering is. De 1.100 km bevaarbare waterlopen van Vlaanderen vormen een draaischijf van de binnenvaart in Europa. In één van de dichtst bevolkte regio's van de wereld kunnen de Vlaamse binnenwateren milieuvriendelijke verbindingen vormen tussen de grootste industriële en dienstencentra van ons continent.

Momenteel verloopt het goederen-transport tussen Parijs en de Benelux via de weg en het spoor. Een miniem aandeel echter wordt ingevuld door de scheepvaart en dan voornamelijk langs de Schelde. Naar de toekomst toe wordt een sterke toename van de scheepvaart verwacht, via de Leie.

Vanuit Vlaanderen worden hoofdzakelijk granen, bouwmaterialen en in toenemende mate containers vervoerd. In Frankrijk bestaan de goederen eveneens uit granen en bouwmaterialen (uit Boulogne en Doornik). Ook hier zal het aantal containerschepen gevoelig stijgen na aanpassing van de Leie naar groot gabariet. Verwacht wordt ook dat het aandeel granen - afkomstig uit Picardië - zal toenemen door de vestiging van bedrijven met productie van biobrandstoffen in de Gentse Haven.

Rivierherstel van de Leie

Specifiek voor het traject Wervik-Deinze wordt in het projectluik 'Rivierherstel Leie' een geïntegreerde visie voor de Leie en haar directe omgeving uitgewerkt. Daarbij staat het herstel van het multifunctionele karakter van de rivier centraal. Op 16 juni jongstleden werd dit luik binnen het project 'Verbinding Seine-

Schelde' door de Vlaamse regering goedgekeurd. De Europese Kaderrichtlijn Water en het Vlaamse Decreet Integraal Waterbeleid vormen de leidraad bij het uitwerken van deze nieuwe visie. Ook de timing van uitvoering van het project volgt de mijlpalen en deadlines van de Europese Kaderrichtlijn Water.

De voorbije decennia lag de nadruk immers sterk op de scheepvaart- en waterbeheersingsfunctie: sluizen en stuwen werden gebouwd, natuurlijke overstromingen werden de pas afgesneden door de verschillende rechte trekkingen in de loop van de jaren. Zo kwamen de andere functies in de verdrinking. De oorspronkelijk meanderende Leie verkreeg een hard kanaalprofiel, het contact met het winterbed raakte verloren, wat mede zijn stempel drukte op de watergebonden fauna en flora.

► Kanaalprofiel versus afgesneden meanders

Rivierherstel omvat alle maatregelen tot herstel of versterking van de structuren en processen die bijdragen tot het dynamisch evenwicht binnen het rivierecosysteem. De kern van het strategisch plan van het project Riviherstel Leie bestaat uit het teruggaan naar meer dynamiek in het ganse rivierecosysteem, dat naast de rivier zelf, de oeverwallen, de alluviale vlakte met komgronden en van nature afgesneden meanders, en de infiltratiegebieden omvat. Het opengraven en opnieuw verbinden van oude meanders met de gekanaliseerde Leie, de aanleg van oevers met plasbermen, vispassages aan elke stuw (aan de hand van een nevengeul), het verbeteren van de waterbeheersing (bv. meanders als berging) zullen bijdragen tot het dynamisch evenwicht. Daarnaast is er ook aandacht voor de ruimtelijke kwaliteiten en het historisch patrimonium.

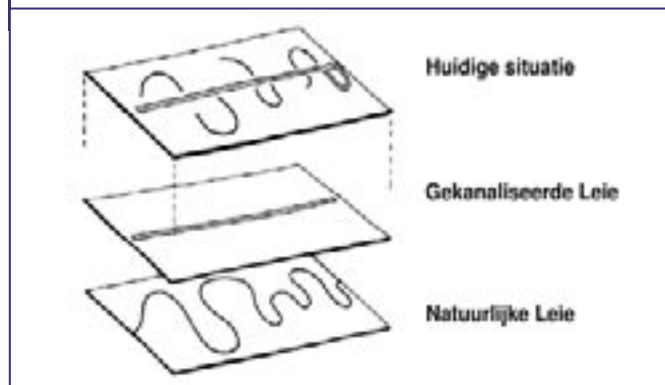
Een volledige terugkeer naar de oorspronkelijke toestand, een natuurlijk riviersysteem, is niet meer denkbaar. De gewenste ontwikkeling van de Leievallei wordt gedragen door de visie: 'Leie, groene riviervallei van Wervik tot Deinze'.

Op de website www.seineschelde.be leest u de meest recente informatie. U kan er ook alle voorbereidende studies en documenten downloaden.

Mieke De Leeuw - Met dank aan Willem Van Crombrugge, Hoofd cel Investerings van WenZ, afdeling Boven-Schelde

Om dit te bereiken wordt gewerkt aan een verzoening van:

- de (natuurlijk) meanderende Leie als 'zachte ruggengraat'. De rivier fungeert als drager voor recreatie, landbouw, natuur en landschapszorg;
- de artificiële, gekanaliseerde Leie als 'harde ruggengraat'. De economische rol van de waterweg wordt gekoppeld aan watergebonden bedrijvigheid op weloverwogen plaatsen.

De timing

De periode 2006-2008 wordt uitgetrokken voor het uitvoeren van verschillende studies (landbouwstudie, eco-hydrologische studie en landschaps- en kunstintegratie) en het opstellen van milieueffectrapporten en een ruimtelijk uitvoeringsplan.

Vanaf 2009 wordt gestart met de eigenlijke uitvoering van het project, die zal duren tot 2016. De werken worden uitgevoerd van noord naar zuid. Er wordt dus begonnen met het aanpassen van het Noordervak van de Ringvaart te Gent. In Sint-Baafs-Vijve en Harelbeke worden twee nieuwe sluizen voor duwkonvooien gebouwd; de sluis van Evergem (Ringvaart om Gent) is reeds in aanbouw. Sommige bruggen dienen aangepast aan een doorvaarthoogte voor drie lagen containervaart, wat reeds gerealiseerd is in het noordelijk gedeelte tot Wielsbeke.

Het project langs Franse zijde (het project Seine-Noord Europa) wordt tussen 2008 en 2012 uitgevoerd (trekker: Voies Navigables de France - Mission Seine-Nord Europe).

Mijlpalen voor Rivierherstel Leie zijn 2015 (natuurtechnisch ingerichte oevers, aansluiting meanders, vispassages), 2021 (ontslibben meanders) en 2027 (opkopen van meanderdelen in privé-bezit, uitgraven gedempte meanders, landinrichtingsprojecten).

De natuurverenigingen erkennen dat het rivierherstel is opgebouwd uit goede principes in lijn met het Decreet Integraal Waterbeleid en de Europese Kaderrichtlijn Water. Anderzijds, maatregelen om het wegvervoer te laten dalen zijn er nog niet.

Ze houden er wel nog enige bedenkingen op na:

- Het rivierherstel moet zowel budgettair als in tijd gekoppeld worden aan de Leieverdieping.
- Aan natuurherstel dient hetzelfde gewicht toegekend te worden als aan de economische ingrepen. Er dient 500 ha nieuwe natuur gecreëerd te worden, wat geen synoniem is voor visuele natuurwinst of compromisoplossingen. Een groter budget voor grondverwerving is essentieel.
- Er moet bovendien gestart worden met het beschermen van de bestaande natuur, zoals de Lage Meersen in Menen en de Bas-Pres in Komen.
- Een nauwe betrokkenheid van de maatschappelijke actoren in alle procesfasen is essentieel.
- Teneinde de stagnerende waterkwaliteit positief te laten evolueren, dient bij voorkeur het beleid van Aquafin NV gekoppeld te worden aan het project.

Met dank aan Natuurpunt & EDA

Waterkwaliteit en zuiveringsinfrastructuur in het Leiebekken

De Leie zelf is na de Zenne en de Spiere de belangrijkste bron van verontreiniging voor de Schelde. Er wordt hard gewerkt om via de bouw van waterzuiveringsinfrastructuur, de vergunningen en heffingen de kwaliteit van het oppervlaktewater te verbeteren. Met succes, want traag maar zeker verbetert de kwaliteit en keren een aantal vissoorten terug (zie ook verder).

Het Leiebekken

Het bekken van de Leie is nog steeds een van de meest vervuilde rivierbekkens van Vlaanderen. Zowat 80% van de onderzochte meetplaatsen is matig verontreinigd tot verontreinigd op vlak van de zuurstofhuishouding. Biologisch gezien voldoet slechts 5% van de onderzochte meetplaatsen aan de basiskwaliteitsnorm (minimum 7) - terwijl het gemiddelde percentage voor heel Vlaanderen bijna 30% is. Het Leiebekken vertoont nog steeds een groot aantal puntlozingen. Vele kleine en ondiepe waterlopen worden tijdens droge periodes gevoed door voornamelijk huishoudelijk en/of bedrijfsafvalwater, wat duidelijk een nefaste invloed heeft op de waterkwaliteit.

De Leie

Op grondgebied Vlaanderen is de Leie over de gehele loop van matig verontreinigde tot verontreinigde zuurstofkwaliteit en van slechte tot matige biologische kwaliteit. In Wervik aan de Franse grens stroomt de Leie Vlaanderen verontreinigd binnen. Tussen Wervik en Menen treedt een verbetering op van de zuurstofhuishouding door zelfreinigend vermogen. Voorbij Menen tot in Kuurne gaat de zuurstofhuishouding opnieuw geleidelijk aan achteruit. Een belangrijke bron van vervuiling hier is de Gaverse beek - Becque de Neuville.

De Gaverse beek - Becque de Neuville voert belangrijke vuilvrachten aan uit een gedeelte van de agglomeratie Roubaix-Tourcoing (Frankrijk) en is van slechte biologische kwaliteit. In 2003 werd actie ondernomen om de sterk vervuilde beek te zuiveren, 9.000 inwonerssequivalenten (IE) werden aangesloten op de rioolwaterzuiveringsinstallatie (RWZI) van Menen. Bovendien trad in het jaar 2003 de RWZI van Neuville-en-Ferrain, capaciteit 65.000 IE, met een volledige stikstof- en fosforverwijdering in werking. Hoewel er nog veel overschrijdingen van de basiskwaliteitsnormen optreden, wordt toch voor het tweede jaar op rij een kwaliteitsverbetering voor alle gemeten parameters vastgesteld.

Ter hoogte van Wielsbeke mondt de Mandel uit in de Leie. Deze sterk vervuilde zijwaterloop ontvangt het effluent van heel wat bedrijven en kent een grote nitraatinspoeling van de intensieve landbouw.

In Deinze wordt gemiddeld gezien tweederde van het debiet via het Afleidingskanaal van de Leie afgevoerd en ongeveer eenderde via de Toeristische Leie (van Deinze tot Gent). De Toeristische Leie heeft een verontreinigde zuurstofkwaliteit en een slechte biologische kwaliteit.

De oude Leie-armen hebben de bestemming 'viswaterkwaliteit'. Ook een deel van de Leie zelf (ongeveer vanaf Zulte), de kommen van Roeselare en het Kanaal Roeselare-Leie kregen deze wettelijke aanduiding. De Leie zelf voldoet absoluut niet aan de strenge normen voor viswater.

Waterzuiveringsinfrastructuur

Langs de oevers van de Leie rijzen nu verschillende grensoverschrijdende RWZI's uit de grond die tot stand kwamen via een Frans-Belgische samenwerking. De Frans-Waalse samenwerking was toegespitst op de RWZI's van Armentières-Ploegsteert en Komen; de Frans-Vlaamse samenwerking leidde tot de RWZI in Menen. Er werden overeenkomsten gesloten waarin de constructievoorwaarden en de werking van de installaties werden bepaald, met name op financieel niveau.

- de RWZI van Armentières-Ploegsteert, gelegen op Belgisch grondgebied, in Wallonië, is sinds 1990 operationeel. Deze zuivert het afvalwater van 90.000 IE, vooral afkomstig uit Frankrijk.
- de RWZI van Menen ligt in Vlaanderen en zuivert sinds 2002 het afvalwater van 44.000 Vlaamse en 22.000 Franse IE.
- de RWZI van Komen, gelegen op Frans grondgebied, is in gebruik sinds april 2003. Deze zuivert het afvalwater van 40.000 IE, evenredig verdeeld tussen Wallonië en Frankrijk.

Conclusie: de uitbouw van waterzuiveringsinfrastructuur, zowel in de drie regio's afzonderlijk als grensoverschrijdend, zit dus in de lift!
Een toe te juichen evolutie, de doelstelling van de Europese Kaderrichtlijn Water 'een goede kwaliteit tegen 2015' blijft echter nog veraf.

Mieke De Leeuw en Sylvie Posel

Als een vis in het Leiewater

De Leie is reeds lang berucht omwille van de slechte waterkwaliteit. Toch was dit rond 1900 eerder seizoensgebonden (vlasroterijen) en kende het visbestand van de Leie in deze periode nog een verrassend rijke soortensamenstelling.

Historiek

Enkele artikels uit oude visserijtijdschriften (1892) beschrijven de Leie als een paradijs voor vissen, met veel ondergedoken waterplanten, oevervegetatie en boomwortels. Alle soorten, behalve sneep, barbeel en salmoniden zouden erin zijn voorgekomen.

De waterkwaliteit nam echter gradueel af naar een permanente slechte toestand ten gevolge van opkomende industrie, huishoudens en modernere landbouwtechnieken.

Sinds de jaren 70 is er ook een sterke afname van de structuurkwaliteit. Het is duidelijk dat betonnen oeververdediging slechter scoort dan stortstenen, die op hun beurt minder visvriendelijk zijn dan natuurlijke oevers.

Huidig visbestand

Vandaag echter zien we toch wel een vooruitgang in de visbestanden.

Visbestandopname in Vlaanderen met behulp van elektrovisserij en fuikvisserij leert ons dat op 15 van de 18 bemonsterde plaatsen vis werd aangetroffen, met een totaal van 19 soorten, in soms grote densiteiten! Terwijl er in 1996 nauwelijks vis te bespeuren was.

De blankvoorn (tolerant) is de dominante soort op de Leie, gevolgd door paling, kolblei en rietvoorn (meer eisend). Ook de Leiemeanders kennen een groot, natuurlijk visbestand en vormen een geliefd toevluchtsoort voor vissers. Vele meanders worden beheerd door het Agentschap voor Natuur en Bos (zoals afschuining van oevers, aanleg van paaiplassen, verbindingen, ...). Echter niet alle meanders zijn in eigendom van het Vlaams Gewest, onteigening is een werk van lange adem.

Wallonië

Slechts een klein stukje van de Leie (10-15 km) stroomt doorheen het Waals Gewest en de rivier kronkelt er langs het grensgebied met Frankrijk.

Dit jaar werd ter hoogte van de gemeente Waasten een meetpunt voor het monitoringsprogramma geplaatst. Dit programma werd opgestart in uitvoering van de Europese Kaderrichtlijn Water en moet op lange termijn de opvolging van de ecologische kwaliteit van de rivier mogelijk maken.

In juli 2006 werd met behulp van elektrovisserij vanuit een bootje een eerste inventaris van de vispopulatie gemaakt. Bij deze gelegenheid werden 11 vissoorten gevangen: voorn, baars, zeelt, rietvoorn, kolblei en brasem, alver, paling, gibel en stekelbaars. De voorn (65 %) en de baars (23 %) bleken de twee meest voorkomende vissoorten.

Toekomst?

Ondanks haar slechte waterkwaliteit, is er de positieve vaststelling van meer vis in de Leie.

We moeten echter kritisch blijven: het Leiebekken behaalt nog steeds de slechtste score in Vlaanderen. Op 64% van de meetplaatsen wordt geen enkele vis gevangen.

Oplossen van vismigratieknelpunten, opnieuw aantakken van meanders en een betere waterkwaliteit in de zijbeken zullen in de toekomst zeker bijdragen tot een stabiel visbestand.

Blankvoorn

Paling

► Visbestandopname op de Leie

► Jaren 70: vissers voeren actie langs de Leiekant.

Met dank aan Sven Vrielynck,
visserijbioloog West-Vlaanderen
Ministerie LNE, Agentschap Natuur en Bos

Met dank aan Pierre Gérard,
Wetenschappelijk directeur van het Centre
de Recherche de la Nature, des Forêts et du Bois

TE VEEL: overstromingen

Vlaanderen

Door de opeenvolgende ingrepen in het verleden in functie van de scheepvaart werd de hydrologie van de Leie grondig verstoord. De Leiearmen werden afgesneden, de rivier werd als het ware losgekoppeld van de vallei. Door de gekanaliseerde rivier en de aanleg van kunstmatige oeverwallen wordt het water sneller afgevoerd naar benedenstroomse gebieden; de bovenstroomse van nature overstroombare komgronden kunnen niet meer voor waterberging benut worden.

Door menselijke ingrepen (toename verharde oppervlakten, kanalisatie van waterlopen, ophoging in valleigebieden, bebouwing in overstromingsgebieden, ...) zijn de waardevolle natte vallei-ecotopen grotendeels verdwenen. Als gevolg worden bebouwde gebieden regelmatig door overstromingen bedreigd of getroffen en kennen landbouwgebieden wateroverlast. Het meest door overstromingen getroffen gebied in het Leiebekken situeert zich stroomafwaarts Astene-Deinze tot aan de Ringvaart te Gent (420 tot 700 ha), wat overeenkomt met slechts 5% van het totaal aan natuurlijk overstromingsgebied.

Wallonië

In het Waals Gewest vinden we het Leiebekken enkel op het grondgebied van Komen-Waasten. De laatste twintig jaar heeft de gemeente regelmatig overstromingen gekend. De omvang ervan blijft echter meestal beperkt en treft over het algemeen dezelfde plaatsen. Bij hevige regenval treden de Kortekeerbeek, de Douve, de Gaver en de Zandvoorde uit hun oevers. Ook de Leie laat regelmatig grote gebieden overstromen, meerbepaald in de buurt van de Ruisseau d'Esseu, Touchet en de Pont Rouge. De oorzaak van deze overstromingen ligt gedeeltelijk bij de topografie van het stroomgebied. Het water van de noordelijk gelegen Vlaamse heuvels wordt afgeleid naar de beken die door Komen stromen. Door het gebrek aan verval op het gemeentelijk grondgebied gaan de beken er zeer traag stromen, waardoor de snel aanstromende watermassa's komende uit het Vlaams reliëf zich over het hele gebied uitspreiden.

Op dit ogenblik worden voor de Kortekeerbeek en de Douvebeek verschillende projecten bestudeerd, andere zijn reeds in uitvoering. Meerbepaald gaat het hier om projecten voor de rechtekking of de herkalibrering van de beken en om studies voor de bouw van een stormbekken.

Frankrijk

De maatregelen die genomen worden voor het inperken van overstromingen in het Leiebekken op Frans grondgebied, zullen aan bod komen in de volgende editie van Grenzeloze Schelde Nieuws.

TE WEINIG: verdroging

Als er overstromingen zijn, is het onmiddellijk geweten. Grondwater blijft voor velen echter een onbekende materie, daarom niet minder belangrijk. In het Leiebekken dreigt een nijpend grondwatertekort waardoor gezocht moet worden naar alternatieve waterbronnen.

De diepe watervoerende lagen (Landeniaan en Sokkel) zijn in de regio Zuid-West-Vlaanderen en Noord-Frankrijk uitgeput. Dit is het gevolg van overbepomping. De drinkwatermaatschappijen, talrijke industriële (vnl. textielsector), landbouwbedrijven en ook heel wat huisgezinnen in deze grensoverschrijdende regio pompen tot op heden zeer grote debieten uit de Sokkel. Deze jaardebieten, die per bedrijf kunnen oplopen tot 600.000 m³, hebben het eeuwenoud Sokkelreservoir bijna totaal leeggezogen. De Sokkel kon na de Tweede Wereldoorlog nog debieten leveren van 60 m³/u. Nu is dit gedaald tot een gemiddelde van 12 m³/u.

Doordat deze lagen onvoldoende tijd krijgen om zich weer aan te vullen, wordt het natuurlijk evenwicht in deze lagen verstoord. Dit geeft aanleiding tot gestadig dalende grondwaterpeilen en tot een verslechtering van de grondwaterkwaliteit.

Dalende grondwatervoorraden, slechtere kwaliteit, strenge vergunningsvoorwaarden, korte vergunningstermijnen en gestadig hogere heffingen nopen tot alternatieven.

In Zuid-West-Vlaanderen zullen enkele Waregemse textielbedrijven vanaf midden 2008 'grijs' water aanwenden als alternatief. 'Grijs' water staat hier voor drinkwater geproduceerd uit water van het Kanaal Bossuyt-Kortrijk en op de bedrijfslocatie behandeld tot het gepaste proceswater. Hun vergunning om grondwater te onttrekken uit de Sokkel wordt geleidelijk afgebouwd. De Vlaamse Regering geeft aan de Vlaamse Maatschappij voor Watervoorziening (VMW) een subsidie van 1,4 miljoen euro voor de eerste fase van dit project.

Mieke De Leeuw

← Met dank aan Emilie Kevers, attaché onder conventie (FUSAGx) bij de DGRNE, Afdeling water, Directie onbevaarbare waterlopen.

De Leie, een 'juwelenkistje' voor natuurwonderen

De Bas-Prés in Komen bedreigd langs alle kanten

(a)

- Het hydraulisch belang van het overstromingsgebied van de Bas-Prés gelegen in Komen op de linkeroever van de Grensleie: dit gebied vertegenwoordigt een totale bergingscapaciteit van ongeveer 200.000 m³ water en vormt aldus een waardevol, noodzakelijk overstromingsgebied langs de Leie.
Het economisch belang van het gebied is eveneens aanzienlijk, gelet op de vermeden onkosten in geval van overstroming of de kosten van infrastructuur met een gelijkwaarde bergingscapaciteit (zie foto: overstroming van juli 2005).
- De rijkdom van het natuurgebied dat zich uitstrekt over 20 ha: heel de zone van de Bas-Prés herbergt een mozaïek van natuurlijke habitats in de winterbedding van de Leie.
- Twee grote infrastructuurprojecten - het verleggen van de Leie en de aanleg van een weg - dreigen het ecosysteem nu in gevaar te brengen.

Philippe Mouton, Eco-Vie

De toekomst van de Groene Dijk

(b)

De Groene Dijk is een eilandje ontstaan bij het rechtekken van de Leie met het oog op de verhoging van haar gabariet tot de Europese norm (1.350 ton). Deze site van 26 ha, gelegen tussen de nieuwe en de oude Leie in de gemeente Komen-Waasten, werd gebruikt als bezinkingsbekken voor baggerslib en als opslagplaats voor ruimspecie. Het gebied kent een grote verscheidenheid in habitats en is een ideaal toevluchtsoord voor talrijke vogels, vlinders, waterjuffers... en voor de bezoekers die hen graag observeren. Wandelpaden, een onthaalpaviljoentje en een schutting voor observatie werden aangelegd om aan de nieuwsgierigheid van de bezoekers te voldoen en tegelijk de rust in het gebied veilig te stellen.

Teneinde de ecologische waarde van dit gebied te vrijwaren, staat de DGRNE (Direction Générale des Ressources naturelles et de l'environnement) sinds 1996 in voor het beheer. Dit behelst ondermeer het laattijdig maaien van vochtige graslanden, het behoud van het waterpeil in de moerasgebieden, het beheersen van de wildgroei van distels in de heidevelden en van de wilgen bij de rietvelden, enz. Deze site is geklasseerd als Natura 2000 gebied.

Met dank aan Damien Bauwens (Afdeling Natuur en Bos van de DGRNE) en Nathalie Cappelier (Plan Communal de Développement de la Nature de la Ville de Comines-Warneton, PCDN) voor de informatie.

Voor info betreffende de bezoeken bij het PCDN: +32 (0)56 56 10 62.

Het eiland De Balokken in Wervik

(c)

Het eiland 'De Balokken', gelegen op de grens tussen Vlaanderen, Wallonië en Frankrijk en geklemd tussen de 'oude' en de 'nieuwe' rechtgetrokken Leie, was aanvankelijk een stortplaats voor baggerspecie.

Het eilandje, dat via de Balokkenbrug met Wervik wordt verbonden, heeft een oppervlakte van 36 ha met een 22 ha groot open parkgebied en natuurgebied met een on-aangeroerd gebleven rietmoeras en wilgenstruweel. Het overige deel in het westen wordt ingevuld door intensieve landbouw. Het huidige park maakte oorspronkelijk deel uit van de laaggelegen meersen langsheen de Leie, maar werd opgehoogd met de uitgegraven grond van de nieuwe Leie. Het beheer door het Agentschap voor Natuur en Bos is maximaal gericht op het herstel en de ontwikkeling van de natuurwaarden, met o.a. een rietveld en een bijzonder rijke fauna en flora. De oude meander staat nog in open verbinding met de hoofdriever en geniet prioriteit naar natuurontwikkeling toe. Knelpunten zoals afvalwaterlozingen, industrie op de Franse oever, overdruk van jacht en recreatie dienen ingeperkt te worden.

Ook de recreant komt aan zijn trekken: in het park bevinden zich talrijke wandelpaden en houten loopsteigers, zithoekjes, een vogelkijkhut en een kleine jachthaven. Er kan zelfs overnacht worden in twee trekkershutten en er zijn nu ook plannen voor de aanleg van een kleine camping.

Met dank aan An Verboven, Instituut voor Natuur en Bos (INBO).

De vallei van de Zeverenbeek

(d)

In de alluviale vlakte van de Leie te Deinze ligt de Zeverenbeekvallei. De Zeverenbeek meandert in een vrij nauw beekdal dat in de ijsstijden en zijtak van de toenmalige Leie was. In de loop van de laatste duizenden jaren raakte de bedding langzaam maar zeker opgevuld en werd er veen gevormd. In de vallei wisselen natte meersen en bebost landschap elkaar af. Jaarrond staat het grondwater net onder tot boven het maaiveld. Op de veengronden heeft zich een heel bijzondere vegetatie ontwikkeld met een erg zeldzame soortenrijkdom, gaande van mesotroof¹ en alluviaal² elzenbos tot dottergraslanden en rietmoeras. Historische topografische kaarten tonen aan dat dit waardevol broekboscysteem sinds meer dan 150 jaar onaangeroerd is gebleven! Talrijke percelen werden reeds aangekocht als reservaat en de intactheid, de ontwikkelingsgraad en de kwaliteit van de vegetatietypes zorgden ervoor dat het geheel in 2001 werd aangeduid als Europees Habitatrichtlijngebied.

Met dank aan An Verboven, INBO

1 mesotroof: intermediair tussen voedselrijk en voedselarm.
2 alluviaal: heeft betrekking op sedimenten die afgezet zijn door een rivier of beek.

► De Zeverenbeekvallei in Schaeve staat volledig blank.

Het natuurreservaat Ploegsteert: een paradijs voor de watervogels

(e)

Voor watervogels is het ornithologisch natuurreservaat van Ploegsteert een waar paradijs. Het gebied is geklasseerd als Natura 2000 en ligt op minder dan één kilometer van de Leie. Het is één van de zeldzame plaatsen waar industrie en natuur hand in hand gaan. Onder de welwillende leiding van de heer José Tahon, vroeger kaderlid van de Steenbakkerijen van Ploegsteert, werd dit domein van meer dan 100 ha op zulke manier ingericht dat een zo groot mogelijke diversiteit in habitats werd bekomen: beboste zones, moerasgebieden, open waterpartijen, braakliggend terrein en rietvelden. De verschillende waterpeilen worden gehandhaafd met behulp van pompen. De bezoeker kan er alle ontwikkelingsstadia van de plantenbegroeiing ontdekken. Het voorbeeldig beheer van de natuur door de steenbakkerij dient geprezen te worden. Het bedrijf wist namelijk te weerstaan aan de verleiding van de gemakoplossing om de kleigroeven te gebruiken als stortplaats en koos voor een duurzame, natuurvriendelijke oplossing in ieders voordeel.

Met dank aan Damien Bauwens (Afdeling Natuur en Bos van de DGRNE) en Nathalie Cappelier (Plan Communal de Développement de la Nature de la Ville de Comines-Warneton, PCDN) voor de informatie. Voor info betreffende de bezoeken bij het PCDN: +32 (0)56 56 10 62.

Een onbekend kanaal tussen Komen en Ieper

(f)

Gegraven vanaf 1863 met als doel Ieper met de Leie te verbinden, werd het kanaal Ieper-Komen nooit in gebruik genomen wegens zijn gebrek aan waterdichtheid. Dit historisch bouwwerk, dat eigendom is van het MET (Ministère de l'Équipement et des Transports, Voies hydrauliques), heeft een grote landschappelijke waarde en herbergt over zijn 17 kilometer een grote rijkdom aan fauna en flora. De kamsalamander is er een van de meest opmerkelijke diersoorten. Het kanaal is geklasseerd als Natura 2000 gebied om zijn grote biologische diversiteit. Het is eveneens een ideale corridor voor de migrerende diersoorten.

Dankzij recente inrichtingswerken (zoals de aanleg van een fietspad) kan een breed publiek genieten van de omgeving van het kanaal. De bezoeker wordt geïnformeerd en gesensibiliseerd aan de hand van didactische panelen. Sinds kort wordt de DGRNE betrokken bij het beheer van dit gebied. Haar belangrijkste rol bestaat erin de open zones, zoals de rietvelden en de moerasgebieden, in stand te houden en te verhinderen dat het gebied zou verruigen naar een bosgebied.

Met dank aan Damien Bauwens (Afdeling Natuur en Bos van de DGRNE) en Nathalie Cappelier (Plan Communal de Développement de la Nature de la Ville de Comines-Warneton, PCDN) voor de informatie.

Oeverwaluwen in ecologische valkuil? 9

De oeverwaluw, een beschermde rodelijstsoort (d.w.z. dat ze in haar voortbestaan bedreigd is), graaft zijn nest in natuurlijk afgekalfde buitenbochten van rivieroeveren. Doordat de meeste rivieren echter over verdedigde oevers beschikken, moesten de vogels hun broedterrein verleggen naar zandwinningsputten en vinden we hen in Vlaanderen enkel nog op hun natuurlijk terrein terug aan de onverdedigde oevers van de Maas en de IJzer.

Met de jaren spoelden de betonnen oevers van de Leie weg waardoor er sinds een tiental jaar opnieuw plaats is voor de oeverwaluwen. De zware golfslag van de schepen en het hoge debiet bij hevige regenval doen de oevers echter té gemakkelijk afkalven en vele nesten gaan vroegtijdig verloren. De aanleg van goed beheerde vooroevers zou moeten bijdragen tot het instandhouden van deze wonderlijke vogel langs de oevers van de Leie.

Met dank aan An Verboven, INBO

► De grootste kolonies bevinden zich op de linkeroever (de zonzijde) te Oeselgem en te Grammene.

Oeverherstel van de Becque du Bas Quartier in Neuville en Ferrain h

Ter oprissing

Het Syndicat Intercommunal de la Becque de Neuville wil eerst belangrijke werken laten uitvoeren om de Beek van de Lage Wijk te herstellen en haar oevers te verstevigen. De buurtvereniging AVMR (Association Vieille Motte & Rosiers) is zeer prominent aanwezig en neemt actief deel aan de definitie van het project en aan de administratieve opvolging. De milieuvereniging Environnement et Développement Alternatif (EDA) steunt het dossier.

Recente feiten

- aanduiden van een uitvoerder
- zoeken naar financiering
- aanvragen van bouwvergunning
- openbaar onderzoek
- aanduiden van ondernemingen

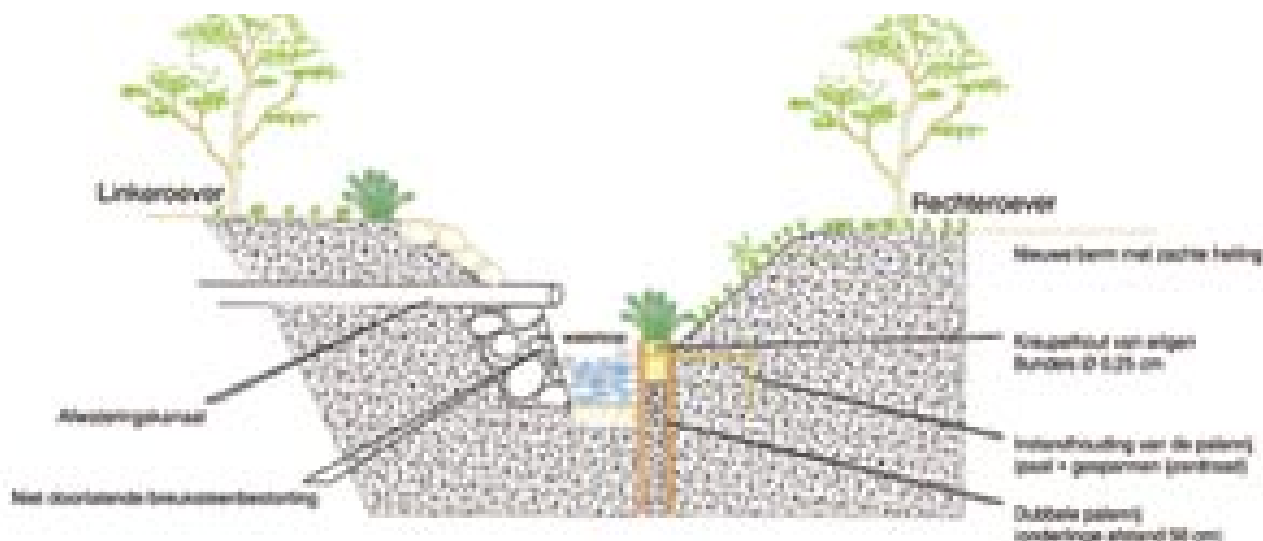
De administratieve wachttijd is lang maar het dossier is goed aanbesteed

Actualiteit

Er moet worden gewacht tot wanneer alle formaliteiten zijn vervuld alvorens met de werken te kunnen starten en dit met de technische ondersteuning van de LMCU (Lille Métropole Communauté urbaine).

Voor meer informatie, lees het artikel 'La Becque du Bas Quartier à Neuville en Ferrain' verschenen in Grenzeloze Schelde Nieuws 34.

Voor inlichtingen: Guy Marais, voorzitter A.V.M.R. (tel. + 33 (0) 320466066, guy.marais@wanadoo.fr)

► Dwarsdoorsnede van inrichting met verstevigde oever tegen afkalving

Rivierontmoetingen

Hoe kunnen onze kanalen en rivieren geïntegreerd worden in hun omgeving? Hoe kunnen natuurontwikkeling en stedelijke ontwikkeling samengaan? Zien we waterlopen niet langer als open riolen maar wel als kansen voor mobiliteit en zachte recreatie, als unieke plekken in contact met de natuur... ?

Twee voorbeelden doen ons onze blik op het water richten: de heropleving van het canal de Roubaix-Espierres/Spierekanaal en de herinrichting van het Parc de la Deûle als groene long voor de Rijselse metropool.

Op dinsdagnamiddag 14 november e.k. brengen we tijdens de 6^e Rivierontmoeting een bezoek aan het terrein, gevolgd door een info- en debatavond met de verenigingen van 'Rivierontmoetingen' in het gemeentehuis van Spiere-Helkijn.

De 'Rivierontmoetingen' willen uitwisselingen bevorderen tussen personen en verenigingen uit het grensoverschrijdend gebied tussen Leie, Deûle en Bovenschelde voor een gezamenlijke aanpak van de milieuproblematiek in dat gebied.

Geïnteresseerden kunnen contact opnemen met het secretariaat van GS-ESF.

Educatieve boottochten in het Waals Gewest

'L'Environnement au fil de l'Eau'

Van 17 april tot 4 mei 2007 organiseert de vzw Cours d'Eau, een werkgroep van Grenzeloze Schelde, haar jaarlijkse milieueducatieve boottochten op het Kanaal Charleroi-Brussel, het Centrumkanaal en de Bovenschelde (Doornik). De scholen uit de vaarregio krijgen onder begeleiding van gepassioneerde lesgevers een fascinerend decor te zien en dit van op een boot die hiervoor speciaal is ingericht.

Deze boottochten, gesteund door de DGNRE en de provincie Waals-Brabant, zijn eveneens toegankelijk voor verenigingen en kunnen makkelijk gecombineerd worden met andere activiteiten rond water.

Voor alle bijkomende informatie kunt u terecht bij vzw Cours d'Eau, tel. 02 206 12 04, per mail op info@coursdeau.be en op de webstek www.coursdeau.be.

Zennieuws

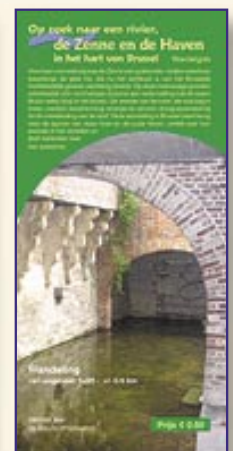
Blijf tijdens de komende wintermaanden niet aan de stoof gekluisterd, maar trek er op uit naar een van de vele activiteiten u aangeboden in de gids 'Water in Brussel'.

Deze uitgave van Coördinatie Zenne wil de waterlopen en de rol van water in Brussel onder de aandacht brengen. Hij biedt een overzicht van mogelijke activiteiten, maar laat je ook kennismaken met de verschillende instanties die zich met het waterbeleid in Brussel bezighouden.

De nieuwe editie van einde 2005 (N/F) is te verkrijgen aan 2,50 euro op het info- en documentatiecentrum.

Coördinatie Zenne biedt verschillende wandelfolders 'Zoektocht naar een rivier' aan, waarmee je het hele jaar door op stap kan om zelf de waterlopen in het Zennebekken te ontdekken.

Deze folders zijn te verkrijgen in het info- en documentatiecentrum aan 0,50 euro/stuk. Deze wandelingen kunnen het hele jaar door op aanvraag onder begeleiding gegeven worden voor schoolgroepen of verenigingen. Deelnameprijs is 55 euro per groep van max. 25 personen.

Stedenbouwkundige integratie van het kanaal in de stad

Coördinatie Zenne, Inter-Environnement Bruxelles, de Brusselse Raad voor het Leefmilieu en het Atelier de Recherche et d'Actions Urbaines nodigen u uit op maandag 27 november voor hun **debatavond** met als thema de **stedenbouwkundige integratie van het kanaal in de stad**.

Het kanaal maakt immers deel uit van de kernstructuur van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en dus is het onontbeerlijk dit te valoriseren. Hiertoe moet voor het kanaal een integrale en langetermijnvisie worden ontwikkeld met een evenwicht tussen de sociale, stedenbouwkundige, technische, economische, culturele en milieubelangen.

Deze avond heeft als doel de **gebruikers**, de **inwoners** en de **politiek verkozenen** bewust te maken van de troeven en het belang van deze publieke ruimte.

Voor meer info: Coördinatie Zenne, tel. 0032 (0)2 206 12 07, info@coordinatiezenne.be

www.grenzelozeschelde.org

Redactie en vertaling

Dolores Baita
Christine Braet
Sylvie Posel
Vanessa Van Liedekerke
Mieke De Leeuw
Elisabeth Taupinart

Vormgeving

Angélique Corthals
Els Vanhaeght

Drukkerij

Druk in de Weer
'Grenzeloze Schelde Nieuws'
wordt gedrukt op 100%
kringlooppapier met inkt
op vegetale basis.

Secretariaat

v.z.w. Grenzeloze Schelde -
Escaut sans Frontières a.s.b.l.
Akenkaai 2bis - B-1000 Brussel
Tel.: +32 (0)2 201 08 08
Fax: +32 (0)2 203 07 09
email: info@gs-esf.be

Abonnement 4 nummers/jaar:
7,50 euro (10 euro voor Nederland
en Frankrijk, 25 euro voor open-
bare besturen en instellingen)
op het rekeningnummer
001-2195556-37 (Fortis, België)

Openingsuren secretariaat: ma - vr: 9.30u - 17.30u